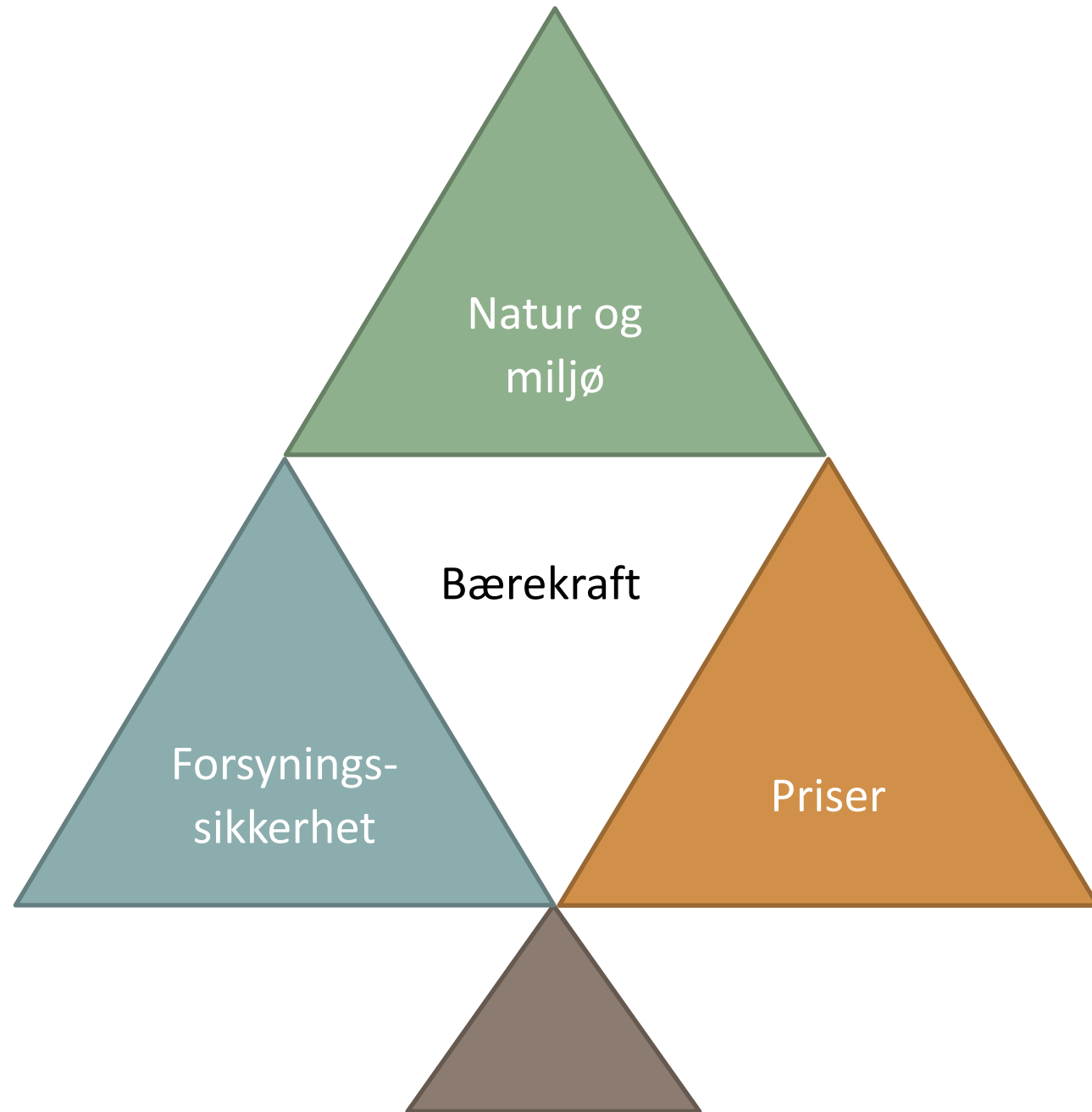

Balanssekunst

Strømprisutvalgets rapport
HydroCen fagutvalgsmøte
2023-11-02

Utvalgets mandat

Hovedoppgaven er å
utrede og drøfte ulike modeller
som kan bidra til
mer stabile, forutsigbare og konkurransedyktige priser
til husholdninger, industri og næringsliv, samt
sikrer investeringer i fornybar energi

Eksperutvalg som skal vurdere prisfastsettelsen på strøm

Bakgrunn

Europa har lagt bak seg et ekstraordinært år preget av høye og til dels sterkt svingende kraftpriser. Blant annet har Russlands militære invasjon av Ukraina gitt redusert tilgang på gass og sterkt økende kostnader ved gasskraftproduksjon, samtidig som nedleggelsen av større kull- og kjernekraftverk og andre hendelser har påvirket kraftprisutviklingen. Utfordringene i de europeiske landene har påvirket kraftprisene også i Norge, spesielt i særlige deler av landet der tilknytningen til det det europeiske kraftmarkedet er større enn i landet for øvrig.

Høye kraftpriser har gitt en betydelig økning i inntektene til produsentene av kraft, men skapt en krevende situasjon for strømfbrukerne. Mange land har derfor innført ordninger for å sikre at forbrukerne blir kompensert for økte strømavgifter. Kompensasjonsordningene kan for enkelte land innebære betydelige utgifter. I kjølvannet av energikrisen er det reist spørsmål om det er mulig å sikre forbrukerne lavere kraftpriser innenfor dagens kraftmarkedsmodell, der prinsippet om marginalprising står sentralt. Mer grunnleggende reformer av kraftmarkedets funksjonsmåte blir også diskutert og vurdert, blant annet i forbindelse med Europakommisjonens konsultasjon om eimarkedsdesign av 23. januar 2023.

I lys av det siste årets kraftsituasjon mener regjeringen det er behov for å gjennomgå fordeler og ulemper med dagens prinsipper for prisfastsettelsen i ulike deler av kraftmarkedet, og vurdere om det er tiltak som kan bidra til forutsigbare og konkurransedyktige priser til forbrukerne. Olje- og energidepartementet setter på denne bakgrunn ned et eksperutvalg som, innenfor handlingsrommet i EØS-avtalen, skal utrede ulike forhold ved prisdannelsen for strøm.

Utvalgets mandat

Eksperutvalgets hovedoppgave er å utrede og drøfte ulike modeller som kan bidra til mer stabile, forutsigbare og konkurransedyktige priser til husholdninger, industri og næringsliv, samt sikre investeringer i fornybar energi.

Kraftmarkedets grunnleggende funksjon er å sikre trygg tilgang på kraft til forbrukere og ulike samfunnsfunksjoner til lavest mulig kostnad, på kort og lang sikt. Modellene som vurderes skal kunne sikre den norske forsynings sikkerheten på kort og lang sikt, og gi nødvendige incentiver til produksjon, magasindisponering, kraftutveksling og forbrugsadferd som er i tråd med dette.

Utvalget skal bygge på relevant arbeid fra Energikommisjonen.

Utvalget skal vurdere hvordan ulike forslag til endringer i prisfastsettelsen på kraft i engrosmarkedet vil virke inn på det norske kraftsystemet, forsynings sikkerhet, incentivene til å investere i ny fornybar kraftproduksjon, kraftutvekslingen og sluttbrukerprisene. Utvalget skal vurdere hvordan forslag til endringer i engrosmarkedet vil påvirke øvrige kortsiktede markeder for å skape balanse i det norske kraftmarkedet og for fremtidsmerkene for kraft.

Utvalget skal beskrive sammenhengene mellom prisdannelsen i engrosmarkedet og sluttbrukermarkedet for strøm. Videre skal utvalget gi en statusbeskrivelse av konkurranseforholdene og tilbudet av avtaler i det norske sluttbrukermarkedet, og vurdere hvilke tiltak på kort og lang sikt som kan sikre strømfbrukerne mulighet til lavere og forutsigbare priser, innenfor handlingsrommet i EØS-avtalen.

Utvalget skal redegjøre for arbeidet med krisetiltak og mer langsiktige reformer knyttet til prisfastsettelsen i det europeiske kraftmarked, og hvordan gjennomføring av foreslåtte eller diskuterte tiltak i EU og de europeiske landene kan påvirke prisdannelsen på kraft i Norge. Virkningen

skal vurderes ut fra antatte påvirkninger fra det europeiske markedet, men også ut fra om tilsvarende tiltak ble innført i det norske kraftsystemet. Det skal vurderes om det er rasjonelt å innføre alternative tiltak som svar på EU-landenes eller Storbritannias endringer i markedsdesign.

Som et ledd i arbeidet skal utvalget vurdere virkninger i kraftmarkedet av aktuelle forslag som kan gi lavere og mer stabile priser, herunder:

- Forslag om opprettelse av et eget prisområde (auksjon) for strøm som fraktes gjennom mellomlandskabene
- Forslag om differensiering av spotmarkeder for innenlands forbruk og kraftutveksling mellom land
- Forslag som baserer seg på at en andel av kraftproduksjonen omsettes utenfor spotmarkedet i andre typer kontrakter
- Forslag til tiltak som kan utløse større forbruksfleksibilitet med sikte på å redusere nivået på forbruket som etterspørres i høylasttimer i spotmarkedet
- Forslag til virkemidler for å begrense eksporten når fyllingsgraden i flerårsmagasiner avviker fra median fyllingsgrad (sesongjustert)
- Forslag til ulike typer avgifter på krafteksport

Langsiktig perspektiv på prisdannelsen på kraft

Utvalget skal drøfte hvilke hovedfaktorer som vil påvirke prisbildet på kraft på lang sikt i Norge, og i landene vi er tilknyttet.

Utvalget skal gi perspektiver og drøfte utfordringer dagens modell for kraftprisfastsettelsen kan gi etter hvert som kraftsystemene i landene rundt oss får en meget høy andel fornybar produksjon. Det skal vurderes hvordan man kan unngå at investeringsincentivene for ny produksjon svekkes, og hvordan man i et slikt kraftsystem kan skjerme forbrukere og næringsliv mot de største prissvingningene.

Organisering og tidsfrister

Eksperutvalget skal bestå av personer med særlig kompetanse på økonomiske, juridiske og fysiske egenskaper ved det norske kraftsystemet.

Utvalget skal starte sitt arbeid 20. februar 2023 og organiseres som et skrivende utvalg. Utvalget vil i tillegg få tilført sekretariatressurser fra departementene. Utvalget skal levere sin sluttrapport senest 15. oktober 2023.

Medlemmer:

Inge Gran, leder (administrerende direktør, SinteJ Energi)

Håkon Taule, partner (THEMA Consulting)

Petter Vegård Hansen, leder kraftforskning (Refnitiv)

Lene Hagen, sensoranalytiker (Voleg)

Jannicke Hilland, leder (Telenor Infrastruktur)

Kristin Bjella, partner (Hjort)

Markus Hoel Lie, professor (Universitetet i Tromsø)

Svein Sundbø, pensjonert næringslivsleder

Nina Lillelien, sensorøkonom (NHO)

Nora Hansen, rådgiver (LO)

Om utvalgsarbeidet

- Periode: februar – oktober 2023
- "Skrivende utvalg"

Gruppemøte i deler av utvalget. Foto Inge Gran

Om rapporten

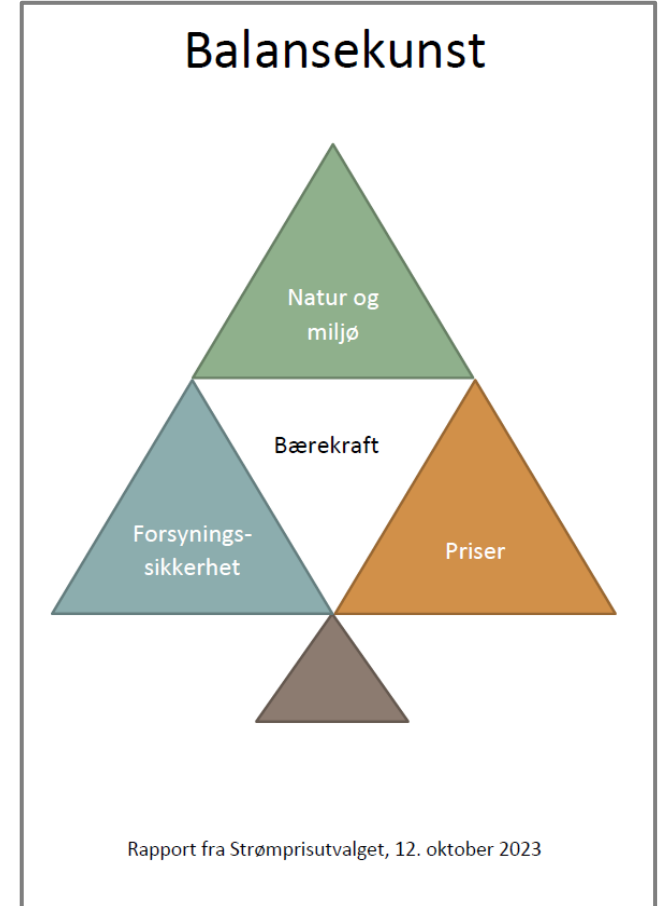
Enstemmig og uten dissenser

Forord og oppsummering

Del 1 – Dagens system og organisering

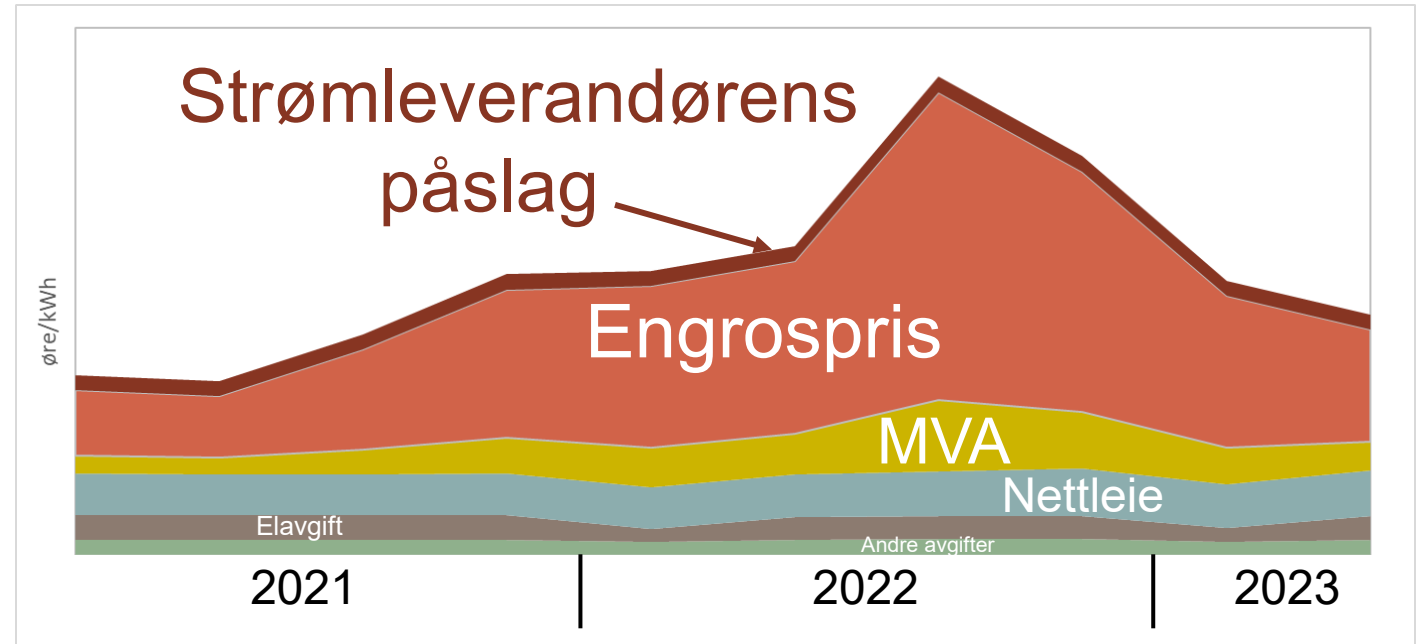
Del 2 – Veien fremover

Del 3 – Analyse av 50 tiltak

Hva er strømpris?

- Strømpris til sluttbrukere = engrospris + påslag
- Påslagene fastsettes av strømleverandøren
- Nettleie, skatter og avgifter kommer i tillegg til strømprisen

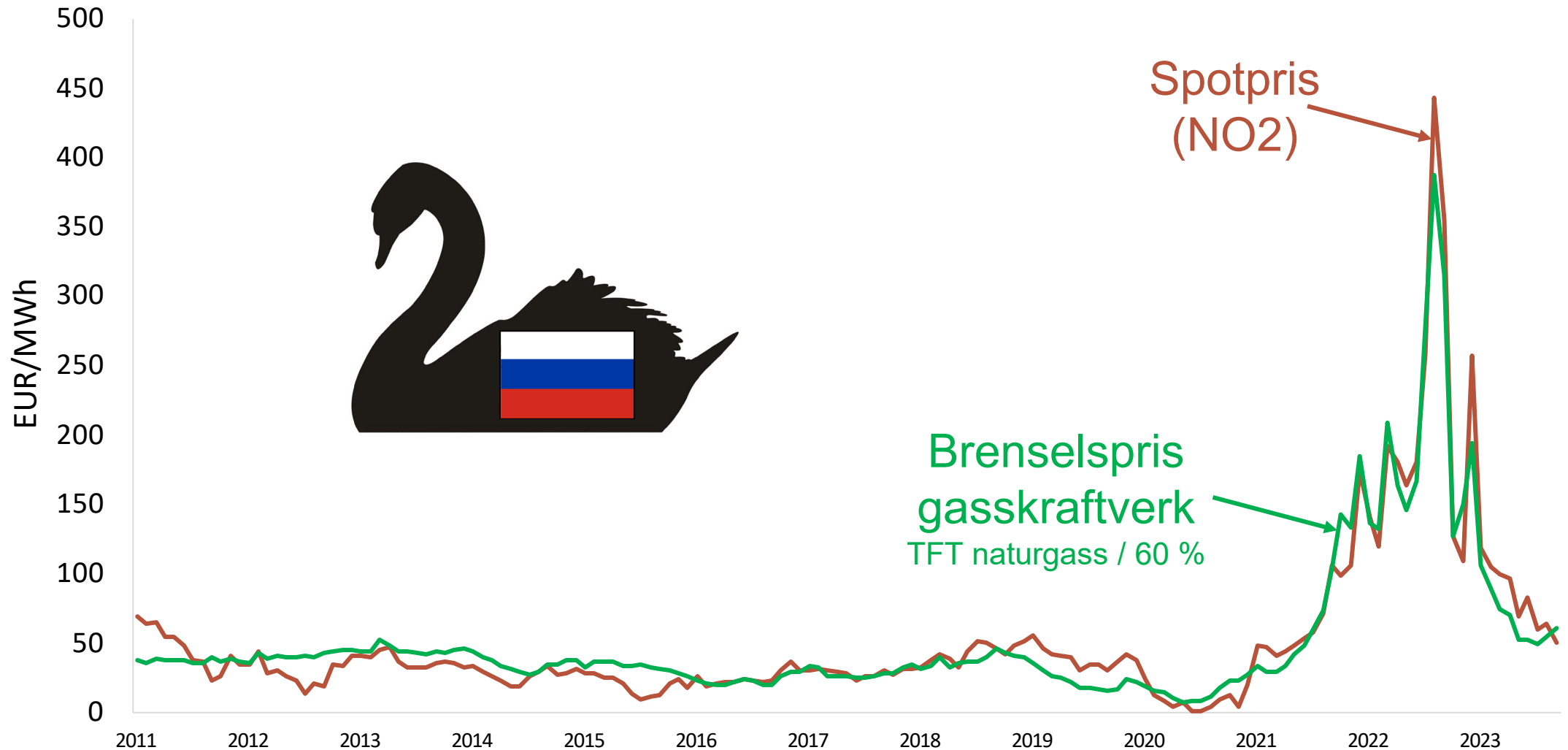

Strømprissjokket – hva traff oss?

Spotpris
(NO2)

Gasspriser og kraftpriser henger sammen

Strømprissjokket førte til omfordeling

- Mange fikk kraftig økte strømkostnader
- Noen fikk kraftig økte inntekter
- Disse fordelingsvirkningene ble uakseptabelt store
- Det var nødvendig å innføre støtteordninger

Prissignalet i markedet sikrer ikke nødvendigvis kraftoverskudd

- Politisk mål at prisen på norsk kraft skal være et konkurransefortrinn
- Krever kraftoverskudd
- Energieffektivisering er ikke nok, trenger også økt fornybar kraftproduksjon
- Ikke gitt at prissignalene vil utløse nok investering i ny produksjon

Relasjon til Energikommisjonen

Hvordan oppnå kraftoverskudd i
Norge var sentralt i
Energikommisjonens mandat

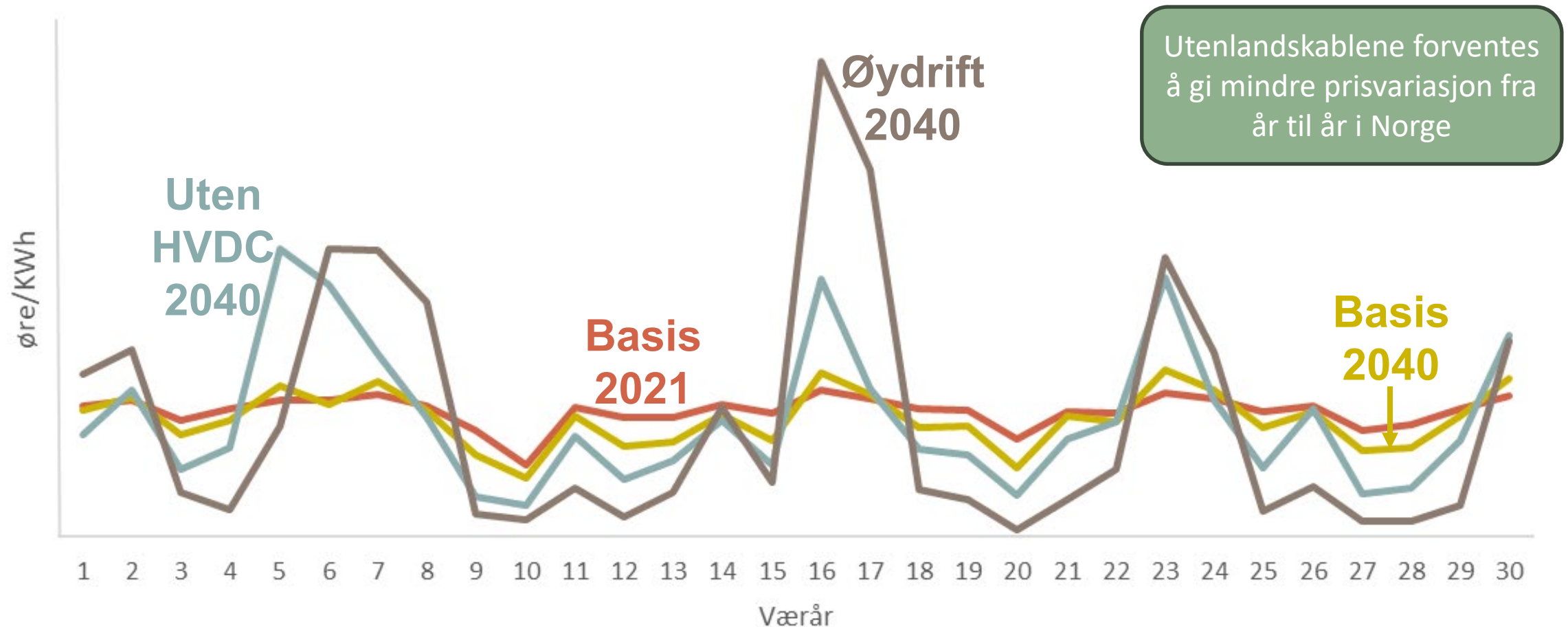
Virkingen av utenlandsforbindelser

- Fører til høyere gjennomsnittspris i Norge, hvis vi har kraftoverskudd
- Fører til lavere gjennomsnittspris i Norge, hvis vi har kraftunderskudd
- Har store fordelingsvirkninger
- Valg som krever politisk balansering av ulike hensyn

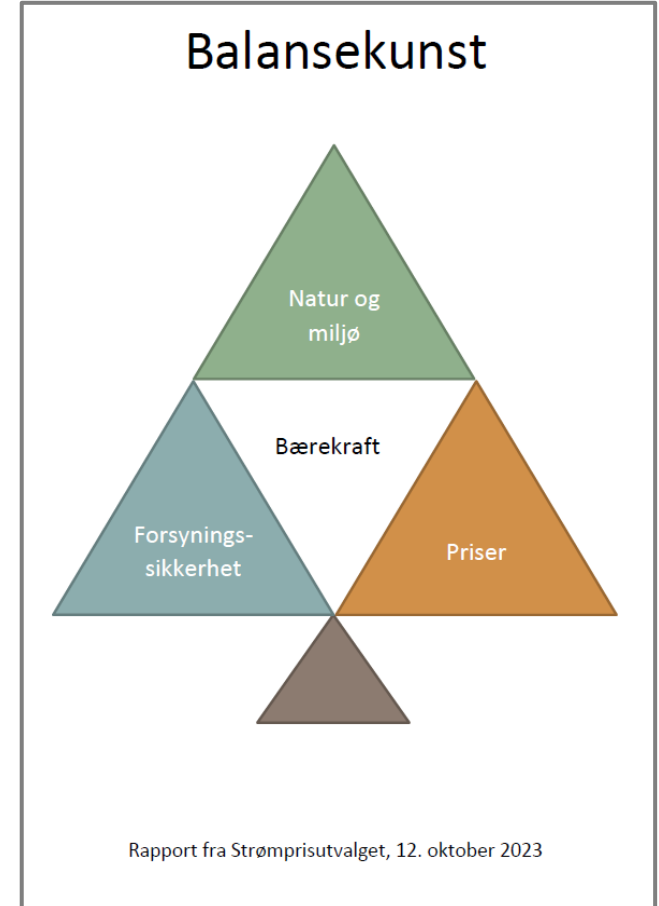
Priseffekt av utenlandsforbindelser

Strømpris i Norge, simuleringer med samkjøringsmodellen, kap. 12

Tre typer tiltak er vurdert

1. Tiltak i engrosmarkedet
2. Tiltak i sluttbrukermarkedet uten offentlig støtte
3. Tiltak i sluttbrukermarkedet med offentlig støtte

Evalueringemetode

Først beskrives hvordan tiltaket
helt konkret kan utformes

Tiltak i engrosmarkedet

Kapittel 15

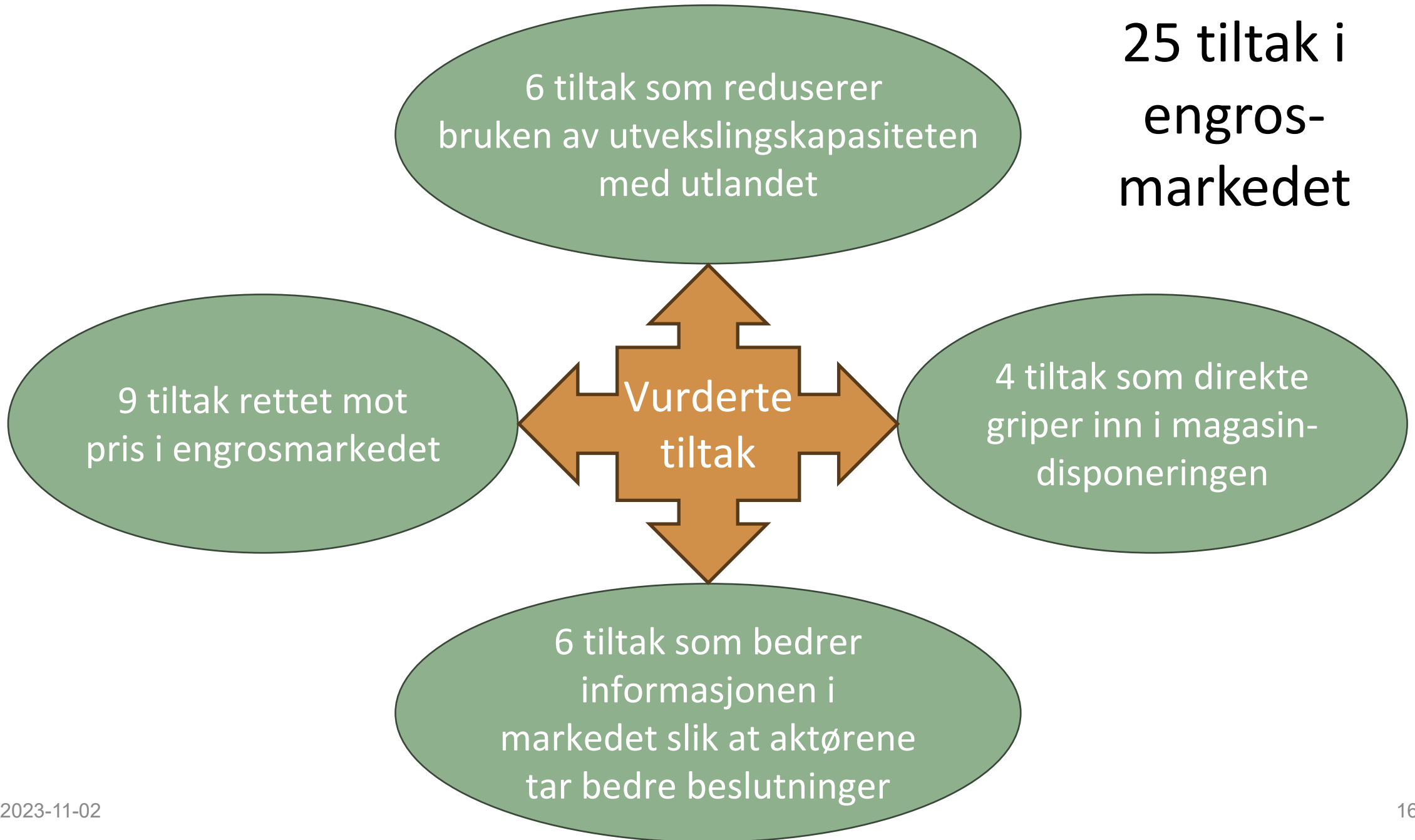

Kraftverk ved Holbuvatnet

Foto: Simo Räsänen

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydropower_station_at_Holbuvatnet_Sinnadal_2013_June.jpg
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en>

25 tiltak i engros-markedet

Eksempel på tiltak

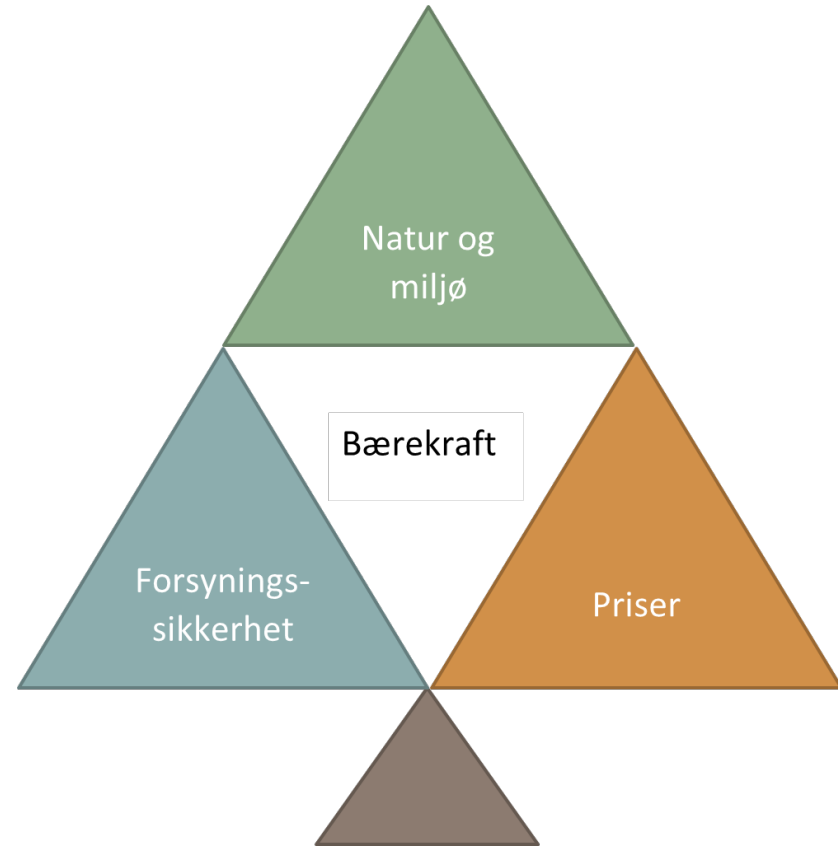
Magasinrestriksjoner – eksempel på vurdering

Prisvirkninger

- Høyere gjennomsnittspris
- Større prisvariasjoner

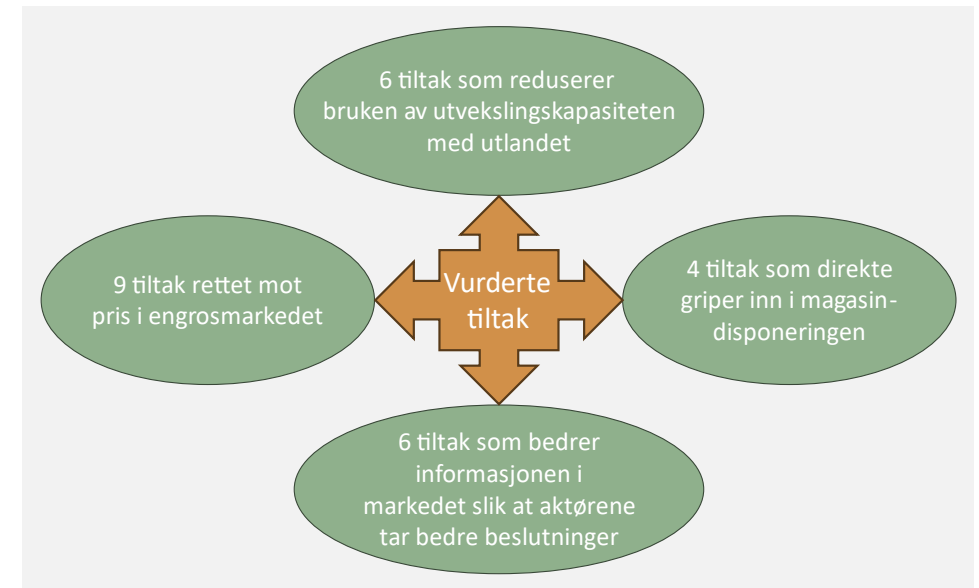
Andre vurderinger

- Mulig redusert fare for rasjonering
- Produsentene kommer bedre ut
- Forbrukerne taper
- Økt investering i kraftproduksjon
- Økt energieffektivisering

Engrosmarkedet – overordnet vurdering

- Engrosmarkedet for kraft bør bestå
- Noen tiltak kan forbedre markedet
- Det finnes tiltak i engrosmarkedet som kan gi lavere prisnivå

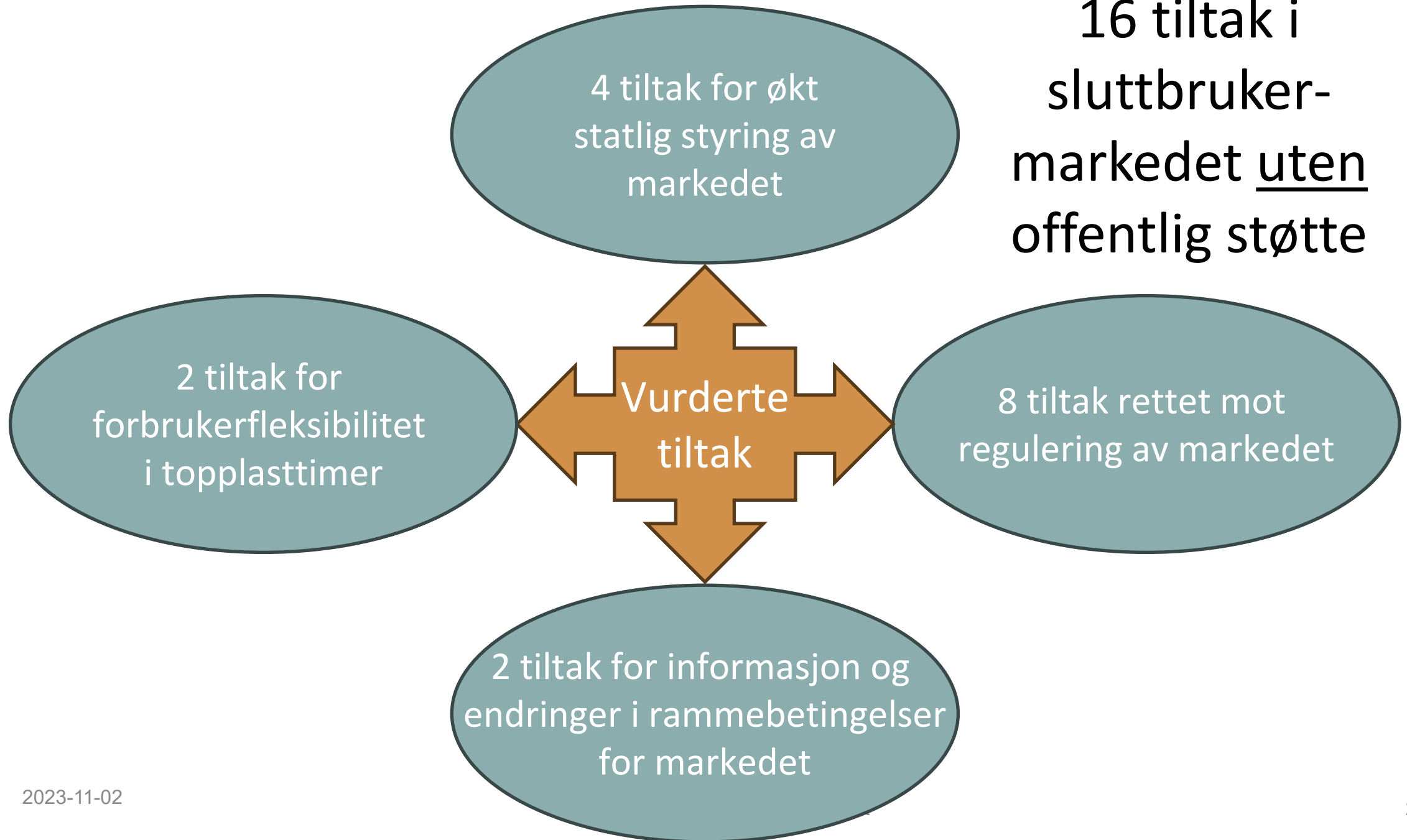
Tiltak i sluttbrukermarkedet

Kapittel 16 & 17

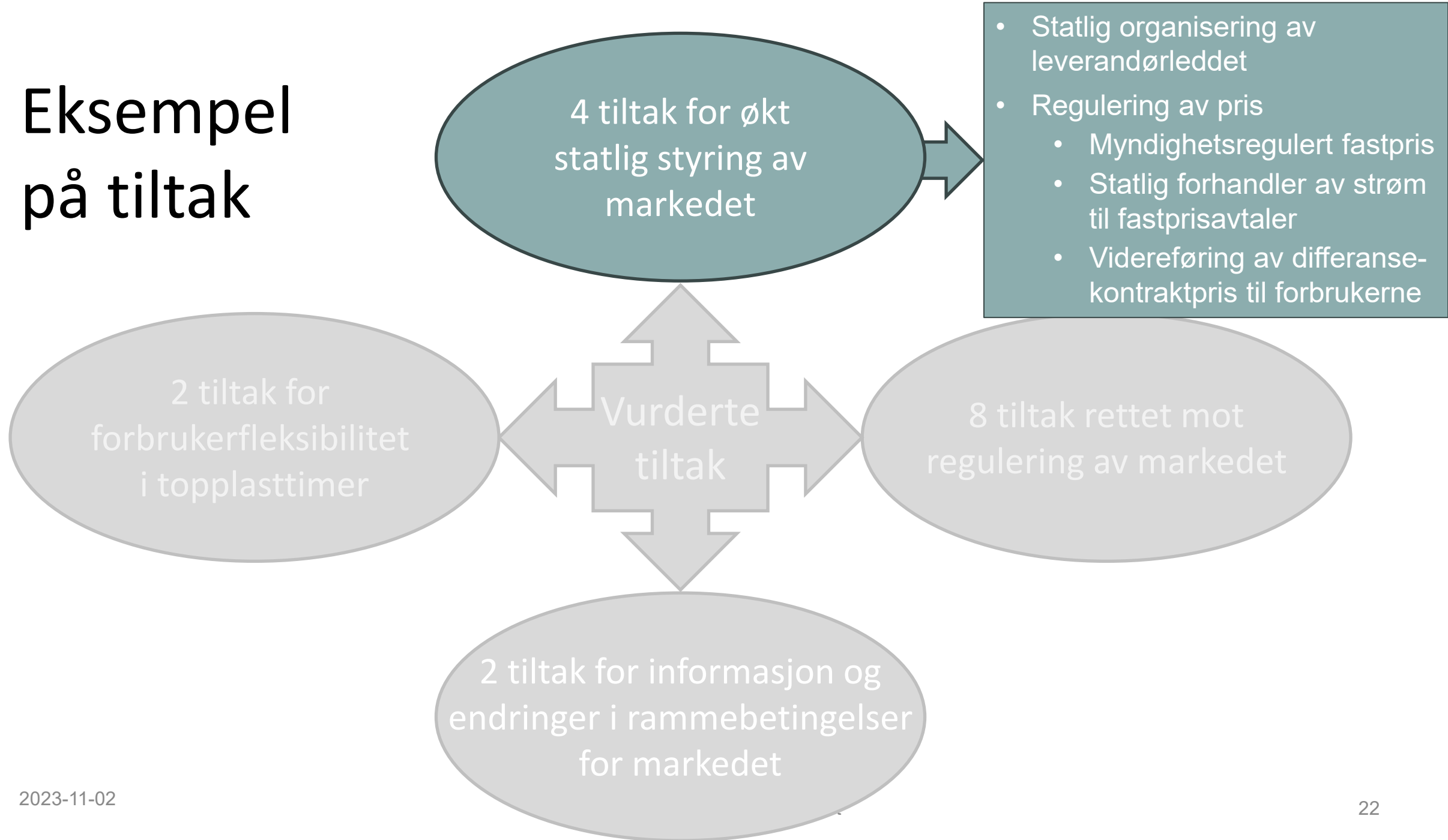

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/0c/Gt%C3%B8nland_street%2C_Oslo%2C_2019.jpg/1280px-Gt%C3%B8nland_street%2C_Oslo%2C_2019.jpg
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.no>

16 tiltak i sluttbruker- markedet uten offentlig støtte

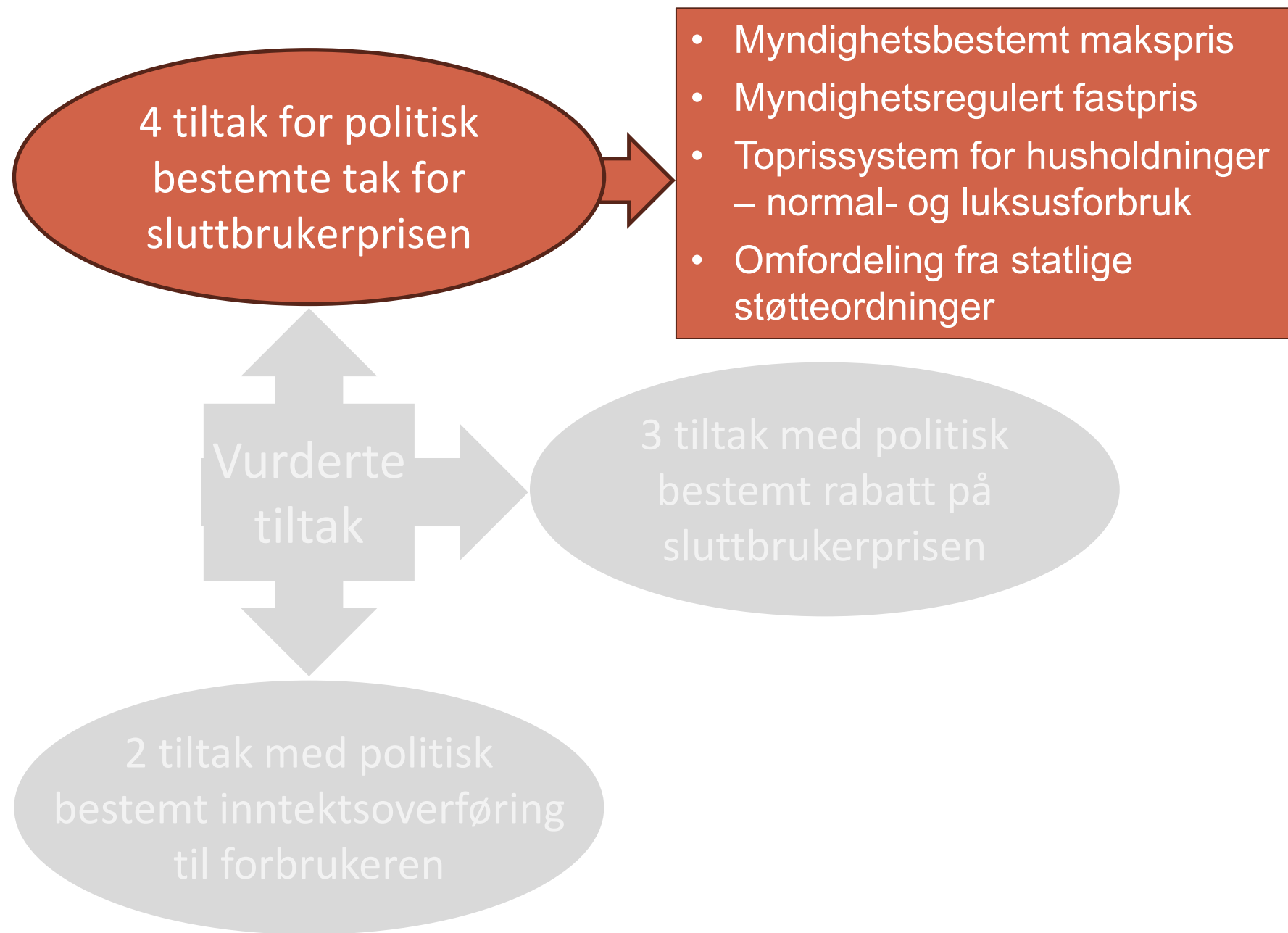
Eksempel på tiltak

9 tiltak i sluttbruker- markedet med offentlig støtte

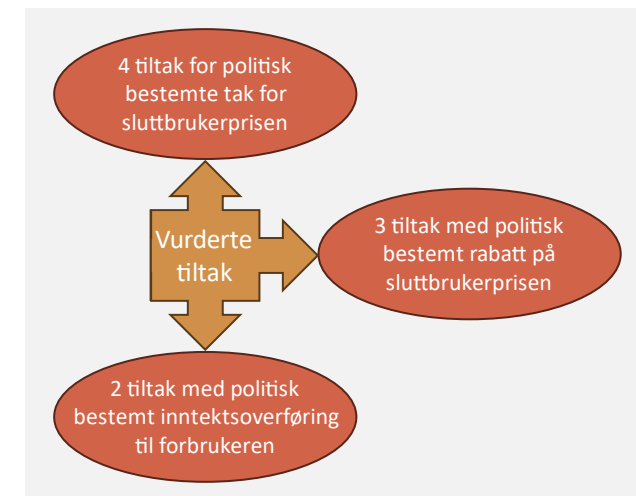
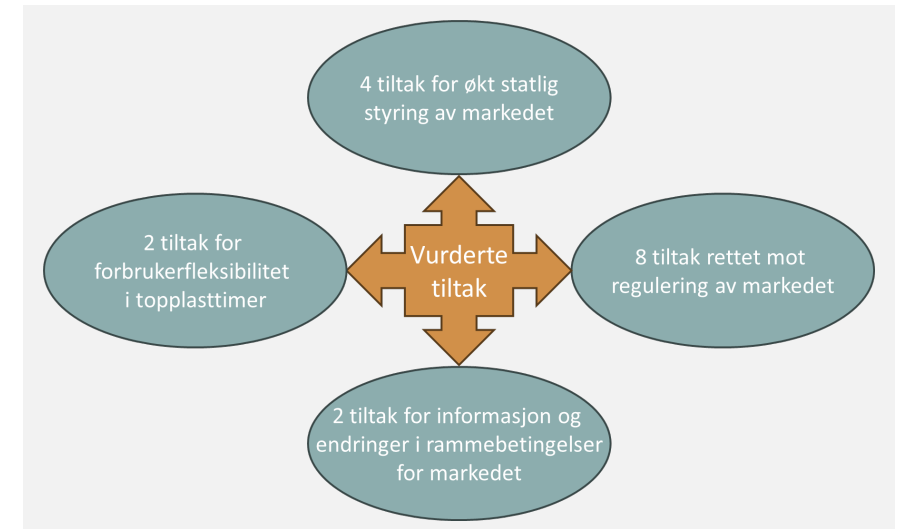

Eksempel på tiltak

Sluttbrukermarkedet – overordnet vurdering

- Ser på tiltak med og uten offentlig støtte
- Alle kunder bør få like muligheter til å velge graden av prissikring
- Eventuelle omfordelingstiltak bør gjøres i sluttbrukermarkedet

Oppsummering

- Lærebok om strømmarkedet og strømpris
- Beskriver virkningene av 50 ulike tiltak
- **Engrosmarkedet** for kraft bør **bestå**
- Bedre **tilgang på prissikring** kan gi mer forutsigbare og stabile priser på kort sikt
- **Omfordeling** bør gjøres **i sluttbrukermarkedet**
- **Støttetiltak** i sluttbrukermarkedet har også **omkostninger**
- **Kraftoverskudd** er det viktigste vi kan gjøre for å sikre konkurransedyktig strømpris på sikt

